

CAPUT II.

Quibus modis jurisdictionem suam per se Romanus Antistes exercent.

Huc referendus est titulus 2. & 3. libri 1.

DUobus potissimum modis jurisdictionem, potestatemque suam in universa Ecclesia Pontifex Maximus exercet, rescriptis, ac constitutionibus; prioribus nimirum generale jus perspicuum confirmans, obscurum explicans, dubium declarans, contractioribus formulis editum quandoque protrahens juxta mentem Legumlatorum, vice versa laxioribus verbis explicatum contrahens ex eorundem Legumlatorum sententia; posterioribus vel novum jus edens, vel antiquum confirmans, vel antiquo quidquam adiciens, vel nonnihil detrahens, vel in totum nobis emergentibus causis abrogans, vel in novam quandam formam immutans, vel denique clariore sententia illustrans.

Rescriptorum, ut ab iis exordiar, duo sunt genera, quorum alia sunt instar familiarium epistolarum, quoties scilicet Pontifices Maximi à quibusdam interrogantur, sive ob arctissimam, quam foveat amicitia, consuetudinem, sive concilii petendi causa, quasi à viro doctissimo, vel piissimo, & ferè paterna charitate in fideles omnes adfecto: alia instar potius constitutionum sunt, quibus quid in certis facti adjunctis agendum sit, interroganti ex auctoritate præcipitur. Prioris generis rescripta quamplurima cernuntur apud veteres. Si enim inter ipsos antiquissimos Episcopos jurisdictione, atque ordine pares ea erat in rebus ecclesiasticis gerendis mutua cura, ac sollicitudo, ut alter alterum identidem consulere, ut alter alterum identidem gravissimis, vel consulenti pro rei merito responderet, vel demum respondenti morem gereret prudentissimè, quemadmodum ex vulgatis Augustini, Cypria-

ni, Basili, aliorumque epistolis facile liquet; si ipsi etiam Pontifices Maximi aliquando nonnullorum Episcoporum consilia vehementer efflagitarunt; sic Leo Magnus Paschasinum Lilybæum Episcopum de cyclo Paschali consuluit, & Siricius in Epistola ad Mediolanensem Ecclesiam, quæ habetur inter Epistolas Ambrosii, ait: *Optarem . . . ut vicissim discurrerentibus litteris sospitatis indicio juvaremur vestro;* sanè frequentius contingere poterat, ut ab Episcopis cæteris interrogarentur Romani Antistites, quorum prudentiæ, sapientiæ, ac vigilantæ pastoralis summa fiducia habebatur. Hisce autem rescriptis nulla vis inerat obligandi, cum neque ipse rescribens in ea esset voluntate, ut obligaretur interrogans, quasi magis ex urbanitate, quam ex auctoritate rescribens, nec qui rescriptum susceperat ea mente interrogavisset, ut se obligaret, quasi magis fidelem, & prudentem virum, quam Pontificia potestate præditum consulens. Major sanè habenda est ratio rescriptorum secundi generis, quibus scilicet jus dicitur, & jurisdictio propriè exercetur. Hinc de iis scribens S. Augustinus in lib. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 3. inquit: *Per Papæ rescriptum causa Pelagianorum finita est, totoque orbe post ejus damnationem damnati sunt, ac litteris Innocentii tota hac de re dubitatio sublata est.* Jungatur his rescriptum Innocentii Papæ ad Concilium Carthaginense, & aliud rescriptum ad Concilium Milevitanum. Exceptio est, si fortè quædam asperitas in ipsis à suscipiente detegatur, unde constet, Pontificis animum alicujus fraude circumventura fuisse, quemadmodum & iidem Pontifices animadvertendum voluerunt in cap. 5. de rescriptis, & in cap. 6. de præb. & dignitat.

Ve-

Verum enim verò adhuc in hac re deliberandum puto: siquidem plura in rescripto contineri solent; & primò quidem ipsa rescripti sententia principalis, seu pars illa rescripti, qua interrogationi satisfit; deinde præfatio rescripti; tertio rationes sententiæ principali adjectæ; postremò illa, quæ inter rescribendum extra propositam speciem adsuta fuerunt. Si principalem rescripti sententiam observaverimus, nulla erit dubitatio, quin illa vim legis habeat; in eo enim animus Pontificis minimè defuit, ut interroganti quidquam agendum ex auctoritate indiceret; imò & ipse interrogans frustrà ad Pontificem Maximum confugisset interrogando, quoties adhuc sibi liberum esse arbitraretur, à regulis propositis omninò recedere. Ast quæ in præfationibus, rationibus adjectis, cæterisque quæ extra propositum adsuta fuerunt, continentur, potius ad ornatum orationis pertinent, neque ex eorundem Pontificum Maximorum voluntate obligandi vim habent. Non obligant hæc quasi rescripti pars, quia in illis interroganti minimè responderetur, ad quæ non pertinet interrogatio: non obligant hæc quasi nova constitutio extra rescripti causam motu proprio à Pontifice lata, cum leges hac ratione ferri, edive non soleant. Facilius hæc intelligentur ab eo, qui observaverit, quibus uterentur Pontifices Maximi in edendis rescriptis, in quibus sanè diversa erat ratio, ac in edendis constitutionibus. Nimirum constitutiones utpotè ferendæ in bonum publicum Ecclesiæ universæ, in solemnè cætu Antistitum Romanæ provinciæ, & recentioribus sæculis in consistorio Cardinalium comprobabantur. At rescripta, quæ ad causas privatorum pertinebant, proindeque non tanto momento habita, probabantur apud Pontificios Capellanos, quorum fidei commendabatur à Pontifice Maximo, ut unus ex ipsis libellum interrogationis exploraret, summam libelli in Cappella, seu in Cappellanorum collegio referret, quo factò Pontificis Maximi sen-

tentia explorabatur, denique accepta Papæ sententia, unus ex Cappellanis eam in scripturam, quæ responsionis loco esset, redigebat, plura adiciens sponte, quibus rescriptum ornatius videretur; atque ea in re Cappellanus nonnihil sibi pro suæ doctrinæ modo indulgebat. De his Cappellanis mentionem fecit S. Bernardus in lib. 4. de Considerat. cap. 1., & Joannes de Deo in suo penitentiali titulo *de penitentia Cappellanorum Domini Papæ*; imò & constat, Gregorium IX. suam decretalium compilationem mandavisse Raymundo Pennafortensi, quem suum Cappellanum nominavit. Istis autem Cappellanis tradit Cardinalis de Luca successisse eos, qui appellantur Rotæ Auditores, in relatione Curia Romanæ disc. 32. Erat hoc positum in more media Ecclesia ætate, ut non solus Pontifex, sed & Episcopi, & Abbates, & Principes Cappellam haberent, in quam referri dicebantur, quicumque aut dictarent, aut scriberent illorum responsa, eapropter Cappellani appellati, uti demonstrat Ducange in suo Glossario ad verbum *Cappella*, & *Cappellanus*, & ex can. 5. Concilii Strigoniensis anni 1114. apud Mansium in Supplemento. Nunc intelligimus, quare in pluribus Pontificiis rescriptis nonnulla contineantur extra principalem sententiam, in qua una vis rescripti consistit, quæ sint aut prorsus extranea, quandoque etiam minus ad rectam rationem exacta, in quibus scilicet Cappellanus plurimum suo ingenium indulsit, iis præsertim temporibus, quibus aut Theologiæ, aut Canonum, aut etiam solidæ Philosophiæ studia non satis exulta fuisse non ignoramus. Ut exempla proferam, videmus in cap. 2. de translato Episcop. præcipuam rescripti sententiam contineri in eo, quod translato Episcoporum Pontifici Maximo reserretur; an verò rectè argumentatus fuerit rescripti exarator, dum plura congest de dissociatione conjugii carnalis, comparata cum dissolutione conjugii spiritualis, necnon de dissoluto conjugio spiri-

tua-

tuali per translationem, ego sanè affirmare non auderem. In capitulo 11. de renunciat. agnoscimus præcipuam rescripti sententiam in eo, quod tradatur, Episcopum pœnitentem, & pœnitentiæ causa abdicantem restitui non oportere. Quis autem dicat, Concilium illud, quod ibidem memoratur, reverà unum esse ex quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catholica veneratur, quasi fuerit Concilium I. Constantinopolitanum, seu generale secundum, quando ea sententia refertur ad canonem 45. caus. 7. quæst. 1., quæ est conciliabuli Constantinopolitani à schismatico Photio celebrati? Scimus insuper, quænam auctoritas sit capituli 8. de major. & obed., dum sua jurisdictio Constantinopolitano Patriarchæ vindicatur, & intra certos limites coërcetur; at nemo dixerit, similem auctoritatem inesse in ea parte, qua traditur, quatuor Orientales Patriarchatus in quatuor animalibus fuisse jam olim ab Ezechiele præfiguratos. Veneramur sanctionem capituli 8. de consanguin. & adfin., ex qua gradus consanguinitatis, & adinitatis ad quartum numerum coërciti fuerunt; at cautiùs, ut arbitror, intelligenda adjecta ratio, quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis. Quis itidem recipiat, quod inter disputandum adjicitur in cap. 3. de presbyt. non baptiz., dum dicitur, non esse generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quod Baptismus sit fundamentum illorum &c.? Denique, ut alia omittam pœne innumera, jam passim agnoverunt viri eruditi, non juris auctoritatem habere canonem 24. de cons. dist. 4., in ea parte, in qua statuitur, Baptismus non in nomine Trinitatis, sed tantùm in nomine Christi collatum, valere, propterea quod Romanus Pontifex non de eo interrogatus proponitur, sed potius de persona, quæ baptismum ministraret, ad quam refertur præcipua rescripti sententia, cui proculdubio inest juris auctoritas.

Hæc rescripta vulgò, nec improprie,

singularium constitutionum nomine appellantur, quod singularia facta respiciunt, quasi pronuntiata ut plurimum de dubio jure sententiæ; tum verò etiam legum auctoritatem exerunt, cum vel in provinciis executionem paratam invenerunt, vel in generali canonum Codice inserta fuerunt, eaque ratione promulgata, ut ad similes emergentes casus commodè producantur, quemadmodum observatur in codice Gregorii IX., ut plurimum ex variis rescriptis composito, vel adaucto, ad controversias in foro ecclesiastico dirimendas, eadem ferè ratione, qua Codex aut Theodosianus, aut Justinianus elucubratus adparet, variis constantis rescriptis Imperatorum.

Non sunt tamen ista rescriptorum genera, quæ in legibus latis explicandis, & clariùs exhibendis consistunt, cum alio rescriptorum genere confundenda, quæ jus commune minimè attingunt, sed tantùm privatorum negotiis prospiciunt, quæ vel ad beneficia, ad dispensationes, ad remissiones, ad indulgentias, & tunc gratiæ; vel ad instruendas litium causas pertinent, & tunc justitiæ dicuntur; utraque autem sive gratiæ, sive justitiæ rescripta in eo omninò gratiosa appellari possunt, quod neutra ad alias personas, aliasve causas, utut eadem ratio videatur, extendi possint, quasi Pontifex Maximus in rescribendo singularem vel causam, vel personam beneficiendi voluntatem exhibuerit. Obtineri ista solent, non à Prælati sententiam juxta juris definitio- nes prolaturis, sed potius à privatis, qui sua interesse putant, ob certas causas communis juris regulas aliquando non servari in litibus, quas patiuntur, in beneficiis, quæ postulant, aut similibus.

Variæ sunt regulæ in istis rescriptorum generibus observandæ. Prima est, rescripta esse perpetua, id est solo temporis alicujus lapsu non finiri, nisi id specialiter in rescripto ipso adjectum fuerit; habet enim rescriptum quandam legis formam, proindeque exemplo legis perpetuum erit. Nemini verò negotium fa-

ces-

cessat, quod legitur in cap. 23. de rescript., nimirum, eum, qui rescripto justitiæ non usus fuerit intra annum, rescripti beneficio cadere; siquidem non inde colligitur, rescripta justitiæ anno finiri, sed potius id referendum est ad speciem singularem ibidem propositam, juxta quam demum post annum contingebat, ut per secundum rescriptum abrogaretur rescriptum primum, non vi sua caderet. Proponebatur, unum ex litigantibus singulares justitiæ litteras, sive rescriptum à Pontifice Maximo impetravisse, putà, quo causæ discussio alicui demandaretur. Alter colligans alteras à Pontifice Maximo litteras, sive rescriptum impetraverat, putà, quo causæ ejusdem discussio alteri demandaretur, non facta tamen mentione rescripti jam pridem ab adversario obtenti. Respondit ex æquitate Innocentius III., litteras secundò impetratas executioni mandari posse, quum qui priores litteras impetraverat, iisdem pro annum usus minimè fuerat, quasi diceretur in ea specie, primum rescriptum abrogatum fuisse per secundum, ceterum illud ipsum rescriptum primum executioni mandari potuisse etiam post annum, si adversarius secundum rescriptum non impetrasset, quo primum abrogaretur. Erat uterque colligans redarguendus: nimirum qui primum rescriptum obtinuerat, de negligentia dolo proxima; statim ac enim annum præterlabi permisit, antequam rescripto uteretur, eo se animo esse tacitè professus est, ut controversiam redderet diuturniorem, cap. 9. & 12. de rescript.; qui secundum, ob fraudem, quod de rescripto obtento à primo nullam fecisset in obtinendo secundo rescripto mentionem, cap. 3. eod. tit., uterque propterea puniendus erat; primus, ut anno elapso pati deberet contra se secundum rescriptum opponi, secundus, ut interea secundi scripti commo frustraretur. Secunda regula est, morte concedentis rescripta sive gratiæ, sive justitiæ expirare, si re integra concedens mortuus fuerit; secus tamen, si res-

Tom. I.

integra esse desierit tempore mortis concedentis. Quod ut intelligatur, distinguenda sunt in hac re rescripta gratiæ à rescriptis justitiæ. In rescriptis gratiæ res integra esse dicitur, quoties mortuus est concedens, antequam delegatus adiretur, eidemque rescriptum exhiberetur, nisi tamen de gratia agatur ipso rescripto jam perfecta, & ad cujus effectum meri tantummodò executoris officium desideretur, cap. 9. de offic. & potest. judic. deleg. in 6., cap. 36. de præben. in 6. In rescriptis justitiæ res integra dicitur, quoties ante mortem concedentis nec citatio, nec contestatio facta fuisset. Quod si litis contestatio jam facta deprehenderetur, nulla dubitatio est, quin res integra esse desineret, & rescriptum esset omninò plenæ executioni mandandum. Difficultas est in ea specie, in qua citatio quidem ante mortem rescribentis, nondum tamen contestatio facta fuisset. Requiritur contestationem litis videtur insinuare Lucius III. in cap. 19. de offic. & potest. jud. deleg., sufficere citationem videtur definitivè Urbanus III. in cap. 20. eod. tit.; maxime si delegatus non sit certus de obitu delegantis. In hanc dubitationem, & quidem gravi, in qua contraria nonnullis videntur Pontificum Maximorum rescripta, profiteor me ancipitem hæere, magisque opto ut publica auctoritate hæc disputatio definitur, quam singulari opinione mea intercedo, præsertim cum noverim Gregorium VIII. successorem Lucii III., & Urbani III. non certam, & generalem disciplinam tradere voluisse in hac controversia, sed rescripto quodam suo, quod legitur in 2. collectione cap. 7. de rescriptis, modum quendam adjecisse rescriptis à prædecesore suo obtentis, non facilè ad exemplum trahendum, & ex prudentia potius, aut æquitate constitutum, quam ad generales juris regulas exactum, dum ita ad omnes Prælatos Ecclesiarum scripsit: *Nos multorum expensis prospicere volentes, & allevare labores, de consuetudine moderatione Apostolica Sedis duximus statuendum, ut littera Prædecessoris nostri Domini*

G

ni

ni Urbani à tribus mensibus ante obitum ipsius destinata pro faciendâ justitiâ, & litigij dirimendis, quæ tamen alicujus præjudicium non contineant manifestum, aut calumniam iniquitatis, eundem habeant tempore administrationis nostræ effectum, quem habere, si adhuc ille viveret, debuissent. Cessante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite, quod mandavit agendum, & nemo ad nos pro hujusmodi excusatione, accepta per illum commissione de sua justitiâ obtinenda cogatur in vacuum laborare. Insuper pro varietate adjunctorum quidquam singulare constitutum scio ab Honorio III. in cap. 30. de verb. signif., qui mentem Innocentii III., dum tempus motæ litis consignavisset, interpretatus, rescripsit, in certa controversia novi operis nunciationis litem non dici motam à die jactus lapilli, sed potius à die litis contestatæ. Hujus generis definitionibus occasionem præbebant specialia adjuncta causarum, item singulares quædam formulæ in rescriptis, prout res inciderat, expressæ, quasi ex æquitate potius, quam certa, atque immutabili juris disciplina definitio quæque penderet. In conspectu horum omnium capitulorum, præsertim verò laudati capituli 7. de rescriptis in 2. collectione, prudenter sensurum eum puto, qui moderatione quadam usus acta probanda esse censuerit illius Judicis delegati, qui citatione facta, & postea secuta morte delegantis, in causa processerit, si mortem delegantis ignoraverit, & si non diuturnum tempus à citatione ad litis contestationem interfluxerit; putà tempus trium mensium juxta sententiam Gregorii VIII., aliàs autem improbaverit acta delegati, qui post factam citationem mortuo delegante in causa processerit post diuturnum ultra tres menses lapsum tempus, & quando conscius erat mortis Pontificis delegantis. Hæc vera puto, etiam si Summus Pontifex rescribere se professus fuerit non suo singulari, sed Sedis Apostolicæ nomine; neque enim cum hac specie aliquid commune habet species capituli 5. de rescriptis in 6., in quo non proposita fuit quæstio de vi

rescripti, sed potius de tempore, ad quod semel concessa, & ad effectum jam perducta rescripti gratia ex concedentis voluntate perduraret. Tertia regula est, morte illius, qui rescriptum obtinuit, expirare rescripta gratiæ, non verò rescripta justitiæ, quæ & proderunt heredi, ubi heres eandem controversiam aut illaturus sit, aut passurus; propterea quod rescripta gratiæ in personam præcipuè concepta sint, rescripta verò justitiæ præcipuè in causam. Neque obstat capitulum 36. de rescriptis; etenim ibidem de herede non agitur; sed de successore feudali, que sanè actione mutui non sicut successor hereditarius conveniri poterat; eo vel magis, quod ibidem rescriptum non incertam specialiter designatam personam conceptum fuerat, sed clausula adjecta indefinita *quidam alii*, quæ personalis omnino videbatur, aut saltem, quoad fieri posset, ad paucas personas contrahenda, cap. 2. de rescript. in 6., imò nec ad personas illustres referenda, cap. 15. eod. tit. apud Gregorium IX. Quarta regula est, rescripta omnia tacitam habere conditionem, si preces veritate nitantur, aut si nihil omissum fuerit ex iis, quæ si enarrata fuissent, obtinendo rescripto impedimentum opposuissent; propterea quod in his speciebus deficere præsumatur rescribentis voluntas, cap. 2. & 20. de rescriptis. Hinc est, quod, uti diximus, in secundo rescripto in eadem causa obtinendo fieri debeat mentio primi, quo omissio, rescriptum secundum nullum erit, quousque intra annum primi rescripti nullus fiat usus, dicto cap. 23. eod. tit., nisi tamen primum rescriptum generale esset, secundum speciale, ex recepta regula, quæ docet, generi per speciem derogari, cap. 1. cod. tit. Hinc quinta regula fluit, qua traditur, rescripta singulare aliquod continentia, generalibus rescriptis detrahere; quamobrem ex. gr. is, cui rescripto concessum fuit, ut generaliter primum vacans beneficium consequeretur, non potest certum etiam primò vacans beneficium

pos-

postulare, si illius specialis expectativa alteri concessa fuerit rescripto, utut posteriore, cap. 11. 25. & 38. de præb. in 6., cap. 6. 24. de rescript., & cap. 10. eod. tit. in 6. Sexta regula est, singularia rescripta ita intelligenda esse, ut quoad fieri possit, minimè detrahatur juri communi, imò & indubia formula ex jure ipso communi interpretationem accipere, cap. 18. de rescript. Hinc, si delegato certa, & singularis ratio procedendi in causa præstituta fuerit, insuper habita forma juris ordinarii, & interea de rescripti viribus præjudicium emergat, exceptione proposita ex. gr. subreptionis, vel obreptionis, delegatus idem in hoc præjudicio formam juris ordinarii sequetur. Hinc etiam fit, rescripta, in quibus certarum tantummodò conditionum mentio habetur, ad aliarum conditionum eventum, utut similium, non extendi, cap. 6. de rescript. in 6., cap. 16. vers. *cum autem* de præbend. in 6. Septima regula est, rescripta quidem gratiæ à quocumque favore alterius impetrari posse, non verò rescripta justitiæ, quæ tantum impetrari possunt ab illis, quorum causa in judicio sit versanda, vel ab eorum conjunctis, vel à procuratore eorum instructo speciali mandato, cap. 28. vers. *sunt & alii*, & cap. 33. de rescriptis. Octava regula est, quæ potissimum Ordinariorum rescripta recipientium gratia constituitur, posse ipsos suspendere rescripti executionem, si fortè aliquid asperum, aut parum utile continere videantur, interea reddendo Pontificem Maximum certiorum, & nova expectata Papæ sententia, cap. 5. de rescript., cap. 6. de præbend., aliquando enim contingit, Pontifices ipsos Maximos precibus impetrantium circumveniri, & circumventionibus agnitis, declarare, se aut nunquam in ea voluntate fuisse, quæ rescripto exhibetur, aut voluntatem ipsam maturato consilio revocare, cap. ult. de rescriptis in 6., extrav. 2. de præbendis inter communes; quamobrem Alexander III. in cap. 4. de ætate, & qualit. præfic. Episcopos mo-

nuit, ne paterentur in beneficiis institui minus idoneos clericos, *ne litterarum quidem suarum obtentu*. Hac ipsa cautione uti oportere voluit Justinianus eos, qui in Magistratu erant, & ad quos Imperatoria rescripta dirigerentur, Nov. 17. cap. 4., & Nov. 134. cap. 6.

Consueverunt aliquando Pontifices Maximi in rescriptis justitiæ adicere clausulam *appellatione remota*, qua fiat, ut à sententiis delegatorum appellare non liceat, cap. 12. de appellatione. Et quidem quemadmodum in civili Republica appellationis subsidium aliquando substrahere, unius Supremi Principis est, l. 1. §. 4. ff. à quib. appel. non licet, l. 1. §. 1. ff. de offic. præf. prætor., ita in ecclesiastica judiciorum disciplina ad solum Romanum Antistitem pertinet, causas dirimendas ea formula committere, qua appellandi facultas adimatur, in iis scilicet adjunctis, in quibus vel certas controversias plurimum expediat brevi temporis spatio definiri, vel explorata sit doctrina, ac probitas Judicis delegati, de quo proinde nulla probabilis suspicio suboritur. Equidem si rescriptum delegatus susceperit, adjecta clausula *appellatione remota*, & sentiat inde is, contra quem pronuntiatum fuerit, se nimium gravari sententia, saluberrimum, tutissimumque consilium suscipiet, quoties ipse porrectis Pontifici Maximo precibus petat novum rescriptum, quo sibi liceat appellare, quasi inde rescriptum prius, quo omnis appellandi facultas denegata fuerat, posteriore obtento in ea parte abrogetur; neque enim ubi æqua sit causa, qualis esse potest judicis pridem dati vel ignoratio, vel oscitantia, vel iniquitas, id solet à Pontifice Maximo denegari, cap. 28. vers. *præterea* de offic. & potest. jud. deleg. Hoc tamen remedium extraordinarium est. Eò nunc disputationem intendamus, quò interpretatio clausulæ *appellatione remota* ad summus juris apices exigatur. Nonnulla statim in hac re observanda occurrunt, quibus generalis illa formula certis finibus,

G 2

&

& quidem ex voluntate eorumdem Pontificum rescribentium, contrahatur. Generalis illa à sententia iudicis appellandi facultas, quæ gravatis abs jure conceditur, licet ut plurimum sit utilis reipublicæ, quod instar naturalis cujusdam defensionis inducta fuerit, & veluti æquitatis, justitiæque præsidium, aliquando tamen litigantium temeritate in gravissimum reipublicæ dispendium detorquetur. Si enim utilis appellatio est, ubi iudicis religio, integritas, sedulitas, doctrina deficere videatur, æquè perniciosa erit, ubi prolata ab integerrimo iudice, atque doctissimo sententia fuerit, nihilque aliud in appellante deprehendatur, quam improba, nullumque modum servans temerè vitiligandi licentia, vix finem post diuturnas tergiversationes habitura. Quamobrem uti hinc interest, adversus improbitatem, vel imperitiam iudicum potestatem appellandi aliquando concedi, ita illinc, adversus effrænem temerè litigantium libidinem appellandi facultatem denegari. Quis verò in his obscuris rerum humanarum adjunctis adeo divinus erit, ut perpetuò detegat modò litigantium improbas voluntates, modò iudicum imperitiam, aut iniquitatem: exinde autem qua denegando, qua concedendo appellationes, utilitatem curare publicam possit? Quid ergo? Tota res hæc præsumptionibus, tota conjecturis innititur, proptereaque à prudenti arbitrio Pontificis Maximi pendebit definire, quibus in facti speciebus deneganda, quibus è contrario concedenda appellatio, eadem ratione, qua scimus, Romanos Imperatores post tres conformes sententias à diversis iudicibus pronuntiatas sustulisse litigantibus facultatem appellandi, quod tum adparere temerè litigantium perfidia, opportunis sanè legibus coercenda, l. un. eod. ne liceat tertio in un. ead. caus. appellare. Ex his principiis fluere debet germana clausulæ *appellatione remota* interpretatio. Nimirum dico, tum demum per eam clausulam denegari damnato appellationem, quum de æquitate sen-

tentiæ liquidò constet, statimque adpareat, appellaturos nullam habere probabilem appellandi causam, & eo tantum animo esse, ut perpetuam litem reddant, & adversarium suum diuturnis litium ambagibus, atque involucris defatigent. Neque aliter eam clausulam interpretati sunt iidem Pontifices, nimirum tum demum denegaverunt post eam adjectam clausulam appellationem, quum inanis esset appellandi causa, cap. 21. de rescr., cap. 12. de off. jud. ord., vice versa, non obstante ea clausula appellationem adserunt, quum æqua subesset damnato causa appellandi, cap. 15. & 27. §. *si vero de offic. & potest. jud. deleg.*, cap. 46. & 47. de appellat. Reverà, sicut ex juris definitione cum appellatio conceditur, non ideo dolo temerè litigantium, ex multiplici iudicio adversarium justam petentem fatigantium, favetur, cap. 3. 19. & 22. de appellat., ita nec appellationis denegatio ideo fit, ut iniquè oppressis ad reparationem damni omnis aditus præcludatur. Quid enim ex. gr., si delegatus facultatem habens iudicandi *appellatione remota* in jus quemquam vocet, ut in certo loco compareat, & à citato excipiat, locum non esse sibi tutum? Non admissa exceptione, nihilominus appellabitur, cap. 47. de appellation. Quid si delegati ejusdem persona suspecta esse dicatur, & quidem legitima de causa? Appellari nihilominus poterit, si ille causam prosequatur, & dirimat, cap. 36. eod. tit. Quid si delegatus formam rescripti minimè servet, dum in causa procedit? Species ponitur apud Innocentium III. de duobus delegatis, ut vel alteruter, vel ambo iudicent, traditurque, licere appellare, non obstante clausula *appellatione remota*, si unus ex delegatis alium subdelegaverit, & subdelegatus cum altero delegato sententiam pronuntiaverit, cap. 27. §. *si vero de offic. & potest. judic. deleg.* E contrario apud eundem Innocentium III. rescriptum *appellatione remota* impetratum vires suas exeruit, respectu Abbatis in causa

mo-

monasterii in jus vocati, qui allegaverat, ad evadendam delegati jurisdictionem, non factam fuisse in rescripto monasterii mentionem, non alia sanè de causa, nisi quod inanis omninò ea appellatio videretur, cap. 21. de rescriptis. Hæc ratio fuit, quare aliquando Pontifices Maximi clausulam illam *appellatione remota* strictius, quoad fieri posset, interpretari consueverint. Cujus rei argumento est, eam clausulam non facilè extensam fuisse à persona colligantis, cujus odio fuerat impetrata, ad alias personas, quarum jus ex delegati sententia imminueretur. Fingamus enim verò, ortam inter duos contentionem de jure præsentandi committi dirimendam delegato *appellatione remota*: si tamen delegatus non solam controversiam definiat, sed etiam à victore præsentatum, contempto eo, ad quem jus instituendi pertineat, ipse instituat, à facto delegati jure appellabit, qui jus instituendi se habere proponit, cap. 15. de offic. & potest. jud. deleg. Equidem hinc intelligo, me in gravissimam difficultatem induci, quod vix designari possit post hæc posita principia, quis singularis sit clausulæ illius effectus, quoniam adhuc, ea non obstante, justæ appellationi locum facio, iniquam tantummodò excludo, juxta capitulum 12. de offic. jud. ordin., aliàs autem verum est, jure communi inspecto, inanes appellantium conatus cohiberi, seu, quod idem est, non recipi appellationes, quæ æquitate probabili non innitantur, cap. 3. 5. §. ult., cap. 13. 14. 15. 19. 22. & 61. de appellation. Nemo sanè exinde colligat, inanes omninò fuisse ejus clausulæ adjectiones, quasi ipso jure, si ita clausula explicetur, inesse eadem videatur. Etenim cum disciplina adjiciendæ ejusdem clausulæ sæculo primùm duodecimo invaluerit, respicere sufficet ad illorum temporum adjuncta, ut, qualis ejusdem esse potuisset utilitas, perspicatur. Orta fuerat nono labente sæculo in Gallia acris controversia, cui occasionem dederat Rothadus Suessionensis Episcopus. Hic in

Synodo Provinciali damnatus appellaverat Apostolicam Sedem, ex eo autem postulaverat à Gallicanis Episcopis, ut ab executione Synodalis sententiæ interim abstinerent. Vix adduci potuerunt Gallicani Episcopi, ut introductæ ad Sedem Apostolicam appellationi consentirent; intererat autem Romanæ Sedis, ut Rothadi postulatorum ratio haberetur, quo validior appellationum ad Romanam Sedem deductarum vis adpareret, quod non immeritò dici poterat, ob generalia juris principia suadentia, appellatione pendente nihil esse innovandum. Id liquet ex pluribus epistolis Nicolai I. ad Episcopos Galliarum directis. Et quoniam illud erat Gallicanorum Antistitum effugium, quòd clamarent, suspensa Synodali sententiarum executione post interpositam appellationem, improbis, ac seditiosis clericis aperiri viam ad tergiversandum amplissimam, & frustrandam diuturnis moris Ecclesiarum utilitatem, non statim ab Apostolica Sede ea generaliter admissa fuit exceptio, ne fortè eo prætextu appellationes omnes ad Apostolicam Sedem impedirentur. Hinc opportunum diu fuit, quascumque appellationes nullo causarum observato discrimine recipi, quæcumque demum esset appellandi causa. Atque id sæculo decimo, & undecimo servatum est, quousque nimirum illius controversiæ semina, aut vestigia delicta non omninò fuerunt. Ubi verò contentiones omnes quieverent, & viris prudentissimis displicere cœpit, ritè justèque damnatos occasione illius controversiæ audaciores factos temerè appellare, quod conquesti fuerunt Ivo Carnotensis epist. 172. 180. & 219., Hildebertus Cenomanensis epist. 82., & S. Bernardus in lib. 3. de Considerat. ad Eugenium cap. 3., Pontifices Maximi de recto iudiciorum ordine admodum solliciti iterum voluerunt restituere non facilè admittendarum appellationum disciplinam, modò Ordinariis, modò delegatis suis mandantes, ut causas ipsi finirent, adjecta clausula *appellatione remota*, id est ejus

ge-

generis appellatione, quæ tribus illis sæculis ob certa causarum adjuncta facilius admissa fuisset, non ea, quæ gravi causæ inniteretur, & quæ ex perpetua juris doctrina concessa deprehenderetur. Quæ cum vera sint, jure concludendum videtur, clausulam illam rescriptis delegationum adjectam circa sæculum duodecimum restituisse potius generalem juris disciplinam, quæ ante sæculum nonum sine discrimine vigeat, quam aliquid singulare invexisse. Tantum illud singulare adnosci potest, quod liberam omnino, & effrænem appellandi facultatem per aliquot sæcula facile admissam intra pristinos fines coercuerit. Quid verò est, quod ait Innocentius III. in cap. 53. de appellatione; quando adjecta clausula *appellatione remota* definit, quamlibet provocationem, id est appellationem, remotam intelligi, quæ abs jure non indulgetur expressè? Non sunt hæc aliena interpretationi meæ, quam potius mirum in modum confirmant, dummodò nomine appellationis, quæ abs jure non indulgetur expressè, intelligamus appellationem inani fundamento innixam, quando verum est, omnem justis de causis propositam appellationem abs jure expressè indulgeri, eò vel magis, quod Innocentius ibidem appellationem, quæ abs jure non indulgetur expressè, opponit illi appellationi, quæ sit interponenda ab eo, qui injustè gravatus ex sententia fuerit; quod idem erat, ac dicere, non indulgeri expressè abs jure appellationem gratia illius, qui velit sine causa, & temerè provocare. Clariùs id liquet ex rescripto Alexandri III. in cap. 1. de rescriptis, juncto cap. 34. de appellat., ex quibus constat, labente sæculo duodecimo, cum faciliè & quacumque de causa recipiendarum apud Sedem Apostolicam appellationum disciplina perduraret, quòd vel expressis privilegiis impetrari solebat, ut in dicto cap. 1., vel litteris præbiti patrocini (litteras *protectionis*, aliàs *salvanguardiam* barbarè appellabant) uti in dicto cap. 34., ad evadendas Ordinariorum

de eadem disciplina conquerentium exceptiones, si tamen deinde contra appellatos rescriptum appellatione remota impetraretur, singularia illa appellationum privilegia irritari consuevisse. Reverà in dicto cap. 1. de rescriptis. directo ad Senonensem in Gallia Archiepiscopum proponitur, nonnullos in Senonensi Provincia extitisse, quibus ex Apostolico privilegio indultum generaliter erat, ut possent in quacumque causa appellare. Erant hæc appellationum genera recipienda potissimum eo tempore, quo in Galliis, uti dictum est, agrè patiebantur Episcopi, quòd ad Sedem Apostolicam appellantur. Paccata controversia, & admissis æquo animo ab Episcopis appellationibus ad Sedem Apostolicam, ubi æqua esset appellandi causa, Pontifices Maximi cæperunt rescriptis singularibus derogare memoratis privilegiis generalibus, unde fieret, ut qui olim ex generali privilegio appellare semper potuissent, ex singularibus deinde rescriptis certis in casibus ab appellando repelleretur, quò pertinent postrema illa capituli verba: *Quia speciale mandatum derogat generali.* Imò & in eisdem Gallicanis Provinciis identidem Pontifices Maximi voluerunt, ut latiùs intelligeretur ea clausula, *appellatione remota*, nimirum etiam ad judicium reconventionis extenderetur, ut liquet ex cap. 2. de mutuis petitionibus directo ad Decanum Rothomagensem; statim ac enim receptum, est, ut, *appellatione remota*, ea remota appellatio intelligeretur, quæ temerè institueretur, cur non similiter remota hujusmodi appellatio intelligeretur in judicio reconventionis? Non dum ab hac materia discedendum censeo, nisi pauca adjiciam ad interpretationem duorum rescriptorum, quorum primum est Cælestini II., alterum Gregorii IX. in cap. 41. & 71. de appellatione., primo enim obtutu invicem adversari videntur, dum in illo traditur, nihil interesse, an clausula *appellatione remota* in principio, an in medio, an in fine rescripti adjiciatur, ut omnes rescripti arti-

culos adficiat, in isto, clausulam in medio adpositam, non repetitam in fine, ad postremam rescripti partem non referri. Ego observo, Gregorium non evertisse, sed explicavisse clariùs sententiam Cælestini, quasi Cælestinus de articulis invicem connexis rescripserit, Gregorius de articulis, qui separari commodè possunt; quemadmodum indicant verba illa: *Si sunt plura negotia se minime contingentia.*

Alterum modum, quo Pontifices Maximi per se jurisdictionem suam exercent, diximus esse constitutiones, quarum nomine intelligimus Pontificias epistolas motu proprio editas, & generaliter Ecclesiæ universæ, aut certo ecclesiasticarum personarum generi ubicumque in universa Ecclesia constituto propositas. Multiplex est harum epistolarum partitio. In primis ex eo, quod ad universos dirigantur, vel encyclicæ dicuntur, sive catholicæ, vel tractoriæ, sive tractoriæ. Catholicæ (verbis utor Æcumenii in commentario in epistolam Jacobi Apostoli, cui Catholicæ nomen inscribitur) dicuntur epistolæ quasi encyclicæ, quæ non separatim gentem unam, aut civitatem spectant, sed fideles omnes in universum. Tractoriæ, seu Tractatoriæ ita appellabantur à tractu, sive à circuitu, in quem mitti solebant Conciliorum celebrandorum gratia, uti apud Augustinum epist. 217. Item ratione qualitatis, seu conditionis illorum, ad quos epistolæ diriguntur, modò clericæ dictæ sunt; modò diaconales, modò episcopales. Et quidem clericæ epistolæ licèt aliquando vocarentur illæ, quæ à clero scriptæ essent, quandoque tamen etiam illæ significabantur, quæ ad universum clerum mitterentur; uti apud Cyprianum epistola 4. Diaconales ad diaconos dirigebantur, quibus regulæ traderentur bonorum Ecclesiæ administrandorum, pro illorum cura diaconis demandata. Episcopales etiam Entronistica dicebantur, quas videlicet initio Pontificatus sui non tantum singuli Episcopi ad collegas suos, sed

etiam Pontifex Maximus ad universos Episcopos scribebant, ut scilicet ea ratione Episcopi epistolam suscipientes recens consecratum Pontificem agnoscerent, ac salutarerent; atque appellabantur etiam epistolæ à *paribus*, derivato vocabulo ex eo, quod paria exemplaria ejusdem epistolæ ad singulos mitterentur; imò & eadem epistolæ continebant fidei professionem, quam recens consecratus Episcopus, aut Papa scripto emittebat, & palam, conscios reddendo cæteros Antistites suæ religionis. Hujusmodi epistolam exhibet Liber Diurnus editus in tomo 2. Bibliothecæ Sebusianæ cap. 2. Insuper ratione rerum, de quibus in epistolis agitur, vel denunciatiæ dicuntur, vel declaratiæ, vel indicatiæ, vel paschales, vel saluatoriæ, vel synodales. Denunciatiæ sunt, quibus hæreticus, aut infidelis quisquam denunciatur; ut omnes norint, ab illius conversatione, præsertim in sacris rebus, fore abstinendum; qua ratione apud Leonem Magnum postulavit Flavianus, ut denunciaretur Nestorius. Declaratiæ sunt, in quibus suborta aliqua hæresi, aliquando prodito nomine auctoris, Pontifices illam publicè detestantur, & fideles omnes monent, ut se ab illa, quoad fieri possit, avertant. Indicatiæ epistolæ sunt, quibus Pontifex Maximus utitur, ut indicet, justis cujusdam animam Beatorum, vel Sanctorum fastis decreto suo adscriptam fuisse. Paschalis epistola olim in usu erat, cum per Pontificem Maximum indicebatur dies Paschalis festivitatis in universa Ecclesia celebrandæ. Ita legitur in Concilio Arelatensi I. can. 1., ubi Arelatenses Episcopi his verbis Pontificem Maximum alloquuntur: *Primo loco de observatione Pascha Dominica, ut uno die, & uno tempore per omnem orbem à nobis observetur, & juxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas; ad quæ referendus est canon 26. de consecr. dist. 3. Refert Leo Magnus in epist. ad Martianum Augustum, hunc apud veteres morem fuisse, ut Alexandrinus Episcopus apud suos*